

opvissen van mensen

Meditatie ds. Gerard Rinsma
zondag 21 januari 2018
(3de na epifanie)

LEZINGEN

Profetenlezing: 1 Samuel 3:3-10

Evangelielezing: Marcus 1:14-20

OVERWEGING

Gemeente van onze heer Jezus Christus,

Op mijn scheurkalender las ik over de Friese koning Redbad; als die het onderspit delft tegen de Franken, komt de Frankische bisschop Wulfram naar Utrecht om net zoals Jezus in Galilea, het christendom te verkondigen. En ook koning Redbad wil zich laten dopen, maar als hij in het kerkje van Hoogwoud met één voet in het water van het doopvont staat, wil hij nog antwoord op één prangende vraag. Of hij in de hemel zijn voorouders ook zal ontmoeten? Niet gedoopten zijn veroordeeld tot de hel, meent bisschop Wolfram.

Resoluut stapt Redbad daarna het doopvont weer uit; liever in de hel met zijn geliefden dan helemaal in zijn eentje in de hemel.

Of het waar is, is onzeker. Maar wel staat vast dat koning Redbad zijn leven lang gekant is gebleven tegen de christelijke godsdienst.

En wat je d'r ook van vindt, hij heeft in ieder geval erover nagedacht wat het inhoudt om gedoopt te worden en daarmee volgeling van Jezus te worden.

En dat is wat mij dan opvalt in het evangelie van Marcus, als Jezus zijn eerste leerlingen roept. Er valt geen enkele vraag of twijfel te bespeuren. Sterker nog: er staat zelfs dat ze terstond hun netten lieten liggen om hem te volgen. Zouden wij dat doen? Of toch meer de kant van koning Redbad kiezen?

Opwekkingsprekers zullen benadrukken dat je een beslissing om Jezus te volgen niet uit moet stellen; want elk moment kan je ter verantwoording worden geroepen. Dat hoorde ik dominee Orlando Bottenbleij nog eens vertellen, toen hij niet lang na de brand in het Hemeltje in Volendam¹ voorging in de grote Kerk van Schagen.

¹ In de nieuwjaarsnacht van 2000 op 2001 vond in Café De Hemel (Volendam) een zware brand plaats. Deze is de geschiedenis ingegaan als de cafébrand van Volendam.

De directe aanleiding was een bundel sterretjes die werd aangestoken. De sterretjes zorgden ervoor dat de kerstversiering (volledig uitgedroogde dennentakken die aan het plafond waren bevestigd) in brand vloog. De brandende massa kwam naar beneden in het overvolle café, en veroorzaakte een zware brand. Doordat de kerstversiering niet geïmpregneerd was met een brandwerend middel vlogen de door de tijd droog geworden kerstboomtakken meteen in brand. Daarnaast waren er te veel bezoekers en te weinig vluchtwegen.

Veertien mensen zijn omgekomen. Daarnaast werden er 241 mensen opgenomen in een ziekenhuis, van wie er 200 ernstig gewond waren. De capaciteit van de brandwondencentra in Purmerend, Beverwijk, Groningen, Utrecht en Rotterdam was te klein om alle gewonden te behandelen. Daarom werden sommigen in het buitenland verpleegd.

Maar de vraag is of Jezus het zo exclusief bedoeld heeft als later is uitgelegd. De vraag is of het evangelie van Marcus zo exclusief denkt over het volgen van Jezus.

Nee dus. Het is jammer voor alle opwekkingsprekers en andere evangelisten, die graag het exclusieve karakter van het christelijk geloof willen benadrukken. Het is jammer voor alle kerken, die van mening zijn dat ze de enige ware kerk zijn. En het is jammer voor alle voorgangers, die hun toehoorders graag voor het blok willen zetten. Want verderop in het evangelie blijkt dat Jezus niet exclusief, maar omgekeerd inclusief denkt. Als Johannes - inderdaad dezelfde als die we zonet tegenkwamen - tegen Jezus opmerkt: 'Meester, we hebben iemand gezien die in uw naam demonen uitdreef en we hebben geprobeerd hem dat te beletten, omdat hij zich niet bij ons wilde aansluiten.' Omdat hij ons niet volgt. Dan krijgt hij als antwoord: 'Belet het hem niet. Want iemand die een wonder verricht in mijn naam kan onmogelijk het volgende moment kwaad van mij spreken.' En vervolgens kort en krachtig zijn visie samen te vatten: "Wie niet tegen ons is, is voor ons."² Weliswaar staat het in het evangelie van Mattheus precies andersom: Wie niet met mij is, is tegen mij,³ maar omdat we inmiddels weten dat het Marcus-evangelie ouder is dan dat van Mattheus en ook dat van Lucas en Johannes, is het het meest waarschijnlijk dat Marcus de woorden van Jezus correct heeft weergegeven⁴ en waarschijnlijk Mattheus onder invloed van de groeiën-

Na de ramp ontwikkelde 16% van de slachtoffers een posttraumatische stressstoornis. De psychische en sociale verwerking van de ramp werd onder leiding van deskundigen en de Volendamse pastoor opgezet.

² Marcus 9:38-41 Johannes zeide tot Hem: Meester, wij hebben iemand, die ons niet volgt, in uw naam boze geesten zien uitdrijven, en wij wilden het hem beletten, omdat hij ons niet volgde. Doch Jezus zeide: Belet het hem niet; want er is niemand, die een kracht doen zal in mijn naam en kort daarna smadelijk van Mij zal kunnen spreken. Want wie niet tegen ons is, is vóór ons. Want wie u een beker water te drinken geeft, in de naam van Christus, omdat gij (discipelen) van Hem zijt, voorwaar, Ik zeg u, dat hem zijn loon voorzeker niet zal ontgaan.

³ Mattheus 12:30

⁴ Verhalen van een levende, theologische preken van Edward Schillebeeckx, pg. 58,59

Prenten we ons eerst goed in dat Marcus de eerste evangelist was. Christenen kenden al wet sommige brieven van Paulus, maar evangelieteksten waren er nog niet. Er bestonden nog geen evangelieboeken, zoals voor ons wet het geval is. En de titel van het schrift van Marcus, hoogstwaarschijnlijk geschreven voor de christenen in Rome, luidt: Eu-aggelion (evangelie of blijde boodschap) van Jezus Messias'.

Wat die vier leerlingen van Jezus als eerste schok met die onbekende Jezus beleefden, was volgens de visie van dit evangelie [elk van de latere evangelieschrijvers had zo zijn eigen invalshoek voor het invullen van het begin van hun verhaal na Jezus' doop in de Jordaan een duiveluitdrijving: een fundamentele bevrijding van een ernstig door kwade aanpraatsels en oordelen bevangen mens. Het gaat dus om een verdrijving van kwade machten die genezend werkt. Maar daar zit meer achter en omheen. Wat alle aanwezigen opvalt, is het gezag waarmee Jezus optreedt en vooral de verfrissende nieuwheid van zijn optreden, `niet zoals de Schriftgeleerden', zegt de menigte. Het gezag van de Schriftgeleerden steunde op een soort successie: de leerling volgde zijn leermeester, in een lange ketting van generaties Schriftgeleerden. Die ketting ging terug tot Ezra, 'de vader der Schriftgeleerden', die, na de ballingschap, de traditie van Mozes opnieuw opnam. Mozes, de profeet die 'van mond tot mond' rechtstreeks contact had gelegd met God, en wiens gezag daardoor niet alleen op trouw aan de traditie steunde, maar

de spanning tussen synagoge en christelijke gemeente ze 180° heeft gedraaid.

Want, zo gaat Jezus verder, al wie jullie een beker water te drinken geeft, omdat jullie bij Christus horen, die zal zeker beloond worden.⁵ Dus niet de exclusiviteit van het lidmaatschap en gedoopt-zijn telt, maar of je op het juiste moment je hart heb laten spreken. En niet het behoren tot de enige ware kerk, maar of je met mensen begaan bent. Niet het volgen van Jezus is doorslaggevend, maar - als we Marcus mogen geloven - het uitdrijven van boze geesten.⁶ En als je zo'n wonder verricht - ook al volg je Jezus niet - dan kun je onmogelijk een tegenstander zijn van het koninkrijk van God.⁷

ook op zijn relatie met God. De eerste lezing van de liturgie van vandaag verwijst dan ook naar Deuteronomium, waar staat dat er 'een profeet zoals Mozes zal opstaan, genomen uit uw broeders' (Deuteronomium 18, 15). Bij Jezus is echter van meer gezag sprake dan bij Mozes. Zijn gezag, zijn nieuwe uitleg, het nieuwe van zijn optreden heeft alles te maken met het spannende feit dat Jezus bewogen wordt door heilige Geest. De onreine geest van de bezeten man speelt 'heiligheid' in zijn nabijheid en spuwt de woorden uit: 'Ik weet wie je bent, de heilige Gods.' Dat betekent dat hij zich door die goede geest bedreigd voelt. Daarom maakt hij Jezus een verwijt: 'Je bent gekomen om ons in heil verderf te storten' (Marcus 1, 24) en hij vlucht van hem weg.

⁵ Marcus 9: 41

⁶ Verhalen van een levende, theologische preken van Edward Schillebeeckx, pg. 58,59

In het verhaal van dit evangelie valt bovendien op dat die slechte of goede geesten volgens de opvatting van die tijd een hogere reikwijdte in kennis hadden dan wij, ondermaanse lichamelijke wezens. Zo wist deze bezeten man te vertellen dat hij Jezus' naam kende, zelfs dat Hij de 'Heilige van God' is (inderdaad een van de eerste namen die christenen Jezus hebben toegeschreven, zoals JHWH de 'Heilige van Israël' werd genoemd, wat we in vele psalmen kunnen beluisteren. Korte tijd later zou men gaan spreken over 'de Zoon van God').

Die demonen weten vooral — dat is zijdelings de insinuatie van Marcus (1, 24) — dat Jezus in bezit is genomen door een 'heilige geest' en dat Hij dus tegenstander is van al die boze demonen. Tegen de man, in de macht van zo'n duivel, zegt Jezus gebiedend: 'Weg jij, erne En prompt gebeurde dat!

In die voor alle aanwezigen emotionele scene laat Marcus zien dat de bovenmenselijke krachten van een boze geest niet opgewassen zijn tegen de 'heilige Geest' die Jezus bezielt. Het evangelie van Marcus verhaalt van de strijd tussen de macht van het goede en de macht van het kwaad. Hoe die strijd door Jezus wordt beslecht en dat Jezus er als overwinnaar van het goede uitkomt, is de hoopvolle boodschap van deze perikoop. Die demon wordt simpelweg door Jezus' machtswoord gedwongen de zieke man ijlings te verlaten. De emotionaliteit van alle aanwezigen blijkt duidelijk: Allen stonden zó verbaasd, dat ze onder elkaar vroegen: "Wat betekent dat toch? Een nieuwe leer met gezag! Hij geeft bevel aan de onreine geesten en ze gehoorzamen Hem!" (Marcus 1, 27). Dat is volgens Marcus' verhaal de eerste actieve kennismaking van de vier eerste leerlingen met Jezus, nadat ze de uitnodiging hadden aangenomen Hem te volgen. Ze hadden alles verlaten, waren met Hem meegegaan en volgden Hem ook de eerstvolgende Sabbat naar de synagoge. Daar vond in het openbaar de duiveluitdrijving plaats.

Volgens Marcus is Jezus als drager van de goede Geest van God de Verlosser van het kwaad. Wat daar in de synagoge in Jezus' tijd gebeurde, stond in Marcus' tijd model voor wat er met mensen gebeurde als zij zich bekeerden tot Jezus, de Christus, en zich met vertrouwen in zijn naam lieten dopen. De tussenzang van vandaag (Psalm 95, 8) zegt dan ook zeer gepast: 'Luistert heden naar zijn stem: wees niet halsstarrig als uw vaderen in de woestijn'. Het Rijk Gods is nabij, maakt dus rechtsomkeer en verlegt jullie levensweg in de goede richting! Het effect van dit eerste optreden van Jezus was fantastisch. Marcus sluit dit verhaaltje immers af met de woorden: 'En als een lopend vuurtje verspreidde zijn faam zich overal in Galilea en omgeving' (Deuteronomium 1, 28). En als de dag voorbij is, een dag vol zieken waarvan Hij er velen genas, en ieder zich ter ruste legt, staat Hij diep in de nacht op om te bidden. Want hij weet wat wij nog zullen leren uit dit evangelie, dat wie in het openbaar optreedt ten gunste van onaanzienlijke mensen, zichzelf

Marcus 1:34 Hij genas vele zieken van allerlei kwalen en hij dreef veel demonen uit, maar stond ze niet toe om iets te zeggen, want ze wisten wie hij was.

Maar waarom, vraag je je dan af, roept Jezus dan mensen op hem te volgen? Als het hem niet gaat om zoveel mogelijk mensen de hemel in te loodsen? Als het hem niet gaat om zoveel mogelijk zieltjes te winnen? Het antwoord staat in de eerste zin van deze perikoop: Johannes is gevangengenomen en Jezus heeft goede reden om aan te nemen dat hem hetzelfde zou kunnen overkomen. En hij gaat naar Galilea, omdat daar in Judea de grond hem te heet onder de voeten is geworden. En omdat hij beseft dat hij zijn missie niet in zijn eentje kan voltooien, volbrengen, zoekt hij mensen, die hem willen helpen.⁸ Zo simpel. Of zoals Jezus in het evangelie van Mattheus en Lucas zegt; 'De oogst is groot, maar ar-

Marcus 1:39 In heel Galilea bracht hij het nieuws in de synagogen en dreef hij demonen uit.

Marcus 3:15 Ze kregen de macht om demonen uit te drijven.

Marcus 3:22 Ook de schriftgeleerden die uit Jeruzalem gekomen waren, zeiden: 'Hij is bezeten door Beëlzebul,' en: 'Dankzij de vorst der demonen kan hij demonen uitdrijven.'

Marcus 6:13 en ze dreven veel demonen uit en zalfden veel zieken met olie en genazen hen.

⁸ Mark 1:14-20 kai, Meta. to. paradoqh/nai to.n VIwa,nnhn h=lqen o` VIhsou/j eivj th.n Galilai,an khru,sswn to. euvagge,lion tou/ qeou/ ¹⁵ îkai. le,gwnÐ o[ti Pe-plh,rwtai o` kairo.j kai. h;ggiken h` basilei,a tou/ qeou/\ metanoi/te kai. pisteu,ete evn tw/| euvagge-li,w| ¹⁶ Kai. para,gwn para. th.n qa,lassan th/j Galilai,aj ei=den Si,mwna kai. VAndre,an to.n avdelfo.n Si,mwnoj avmfiba,llontaj evn th/| qala,ssh|\ h=san ga.r a`liei/j ¹⁷ kai. ei=pen auvtou/j o` VIhsou/j Deu/te ovpi,sw mou kai. poi,sw u`ma/j gene,sqai a`liei/j avnqrw,pwn ¹⁸ kai. euvqu.j avfe,ntej ta. di,ktua hvkolou,qhsan auvtw/| ¹⁹ Kai. proba.j ovli,gon ei=den VIa,kwbou to.n tou/ Zebedai,ou kai. VIwa,nnhn to.n avdelfo.n auvtou/ kai. auvtou.j evn tw/| ploi,w| katarti,zontaj ta. di,ktua ²⁰ kai. euvqu.j evka,lesen auvtou,j kai. avfe,ntej to.n pate,ra auvtw/n Zebedai/on evn tw/| ploi,w| meta. tw/n misqwtw/n avph/lqon ovpi,sw auvtou/

En nadat Johannes was overgeleverd, ging Jezus naar Galilea om het evangelie Gods te prediken, en Hij zeide: De tijd is vervuld en het Koninkrijk Gods is nabijgekomen. Bekeert u en geloof het evangelie. En toen Hij langs de zee van Galilea ging, zag Hij Simon en Andreas, de broeder van Simon, in de zee staan en het net uitwerpen, want zij waren vissers. En Jezus zeide tot hen: Komt achter Mij en Ik zal maken, dat gij vissers van mensen wordt. En zij lieten terstond hun netten liggen en volgden Hem. En een weinig verder gegaan zijnde, zag Hij Jakobus, de zoon van Zebedeüs, en Johannes zijn broeder, terwijl dezen bezig waren in het schip hun netten in orde te brengen. En terstond riep Hij hen. En zij lieten hun vader Zebedeüs in het schip achter met de dagloners en gingen heen, Hem achterna.

beiders zijn er weinig; vraag dus de eigenaar van de oogst of hij arbeiders wil sturen om de oogst binnen te halen.⁹

Maar hier heeft Jezus het niet over arbeiders die de oogst moeten binnenhalen, maar over vissers van mensen. Volg mij, want ik zal van jullie vissers van mensen maken. Ze moeten geen zieltes winnen, geen mensen in hun netten verstrikken. Maar de reddende hand reiken aan wie het water tot de lippen komt, aan hen die zijn in nood op zee. Ze zijn geen vissers, maar opvissers. Ze vissen mensen op. Zoals vroeger de schippers van de Kameleon. Hielke en Sietse Klinkhamer, die uitvoeren als er weer een schip in nood was. Zoals nu de Kameleon uitvaart op de Middellandse Zee en onlangs nog 700 bootvluchtelingen heeft gered.¹⁰ Zoals Elisa, de landman, werd geroepen om voortaan als profeet de akker van Israel te bewerken. Zoals Mozes de herder, bij het braambos geroepen om zijn volk uit Egypte te leiden, En zoals Samuel de taak kreeg om naar God te luisteren, zo krijgen ook deze vier aan de oever te horen dat ze in het verlengde van hun vorige beroep opvissers van mensen mogen worden.¹¹ Om die reden komt bijvoorbeeld Robert Smits elk jaar naar Nederland en vraagt precies zo mensen om hem te helpen bij het opvangen van straatkinderen in Rio de Janeiro. En daarom zoekt hij naast onderwijzers voetbalcoaches, om de kinderen van de favela's spelenderwijs structuur en discipline bij te brengen. En natuurlijk een gaaf T-shirt van Feyenoord.

⁹ Lucas 10:2,3 Matth. 9:38

¹⁰ NRC 3 november 2017 Ruim twintig migranten verdronken op Middellandse Zee Daarnaast werden circa 700 bootvluchtelingen gered.

Zeker 23 migranten zijn verdronken in de Middellandse Zee, bij een poging om met een rubberboot van Libië naar Europa te varen. Daarnaast werden bij reddingsoperaties circa 700 bootvluchtelingen gered. Dat heeft de Italiaanse kustwacht vrijdag laten weten, meldt persbureau Reuters.

In totaal werden er zes reddingsoperaties gevoerd rondom de vaarroute waar vaker vluchtelingen de overtocht naar Europa wagen. De lijken van de verdronken migranten werden door een Spaans schip uit het water gehaald. Sinds het begin van het jaar zijn zeker 2.839 vluchtelingen verdronken op zee bij een poging naar Europa te vluchten. Tot nu toe bereikten sinds januari meer dan 150.000 migranten het continent, van wie 75 procent via Italië binnenkwam. In 2016 verdronken 4.150 vluchtelingen en kwamen er 335.000 levend aan in Europa.

¹¹ <https://www.katholiek.nl/mediazaken/verslag-symposium-internetspiritualiteit-mensen-opvissen-met-het-web/> Verslag symposium Internetspiritualiteit: Mensen opvissen met het web

Daar ging het Erik Borgman, hoogleraar theologie van de religie aan de Universiteit van Tilburg vooral om: "Waar mensen compassie hebben met elkaar, daar is God aanwezig". Het web lijkt wel een netwerk van individuen die achter hun computer zitten, maar toch is het een vorm van verbondenheid. Wie een website maakt, doet dat in de hoop dat anderen die site bezoeken. En het is nu juist de specifieke taak van de kerk om mensen uit hun individualiteit te halen.

"Mensen lijden eraan dat ze alleen zijn. Daarom bloeien de zelfhulpwebsites". Aldus Borgman die vindt dat het nu juist de specifieke taak van de kerk is om mensen uit hun individualiteit te halen. De kerk zou daarom haar virtuele netten uit moeten gooien om die mensen op te vissen via het web.

Want ook Jezus vraagt geen hooggekwalificeerd personeel, maar mensen, die zich willen laten scholen om mensen te redden. Die daarvoor de kwaliteiten van hun vorig beroep willen inzetten: zoals de vissers hun netten laten liggen, maar hun geduld, volharding, moed, waakzaamheid en kennis van de visgronden meenemen naar hun nieuwe taak.

Het is jammer, dat dat koning Redbad niet verteld is. Het is jammer, dat hij door de bisschop op het verkeerde been werd gezet. Het is jammer, dat hij niet werd aangesproken op zijn leiders- kwaliteiten en solidariteit met zijn voorouders. Wie weet hoe dan de geschiedenis van Friesland eruit had gezien. Amen.